

TUJE PESMI V SLOVENSKI BESEDI

Alfred de Vigny: Steklenica v morju

Prevedel in spremne besede napisal Janez Menart

Od štirih glavnih pesnikov francoske romantike je tako v Franciji kot po svetu še najmanj znano delo Alfreda de Vignya. Odraščal je v času Napoleonove vladavine. Po njegovem padcu in vzpostavitvi monarhije je postal aktivni oficir v kraljevi gardi. Po trinajstih letih pustega garnizonskega življenja je kot razočaran pešadijski stotnik stopil iz vojske, ki mu je bila ves čas dolgočasna in zoprna, in se poslej preživljal s književnim delom.

Pesniški prevodi in njegova druga zbirka z naslovom Staroveške in moderne pesnitve, tiskana leta 1826, ga je že predtem uvrstila med najbolj vidna imena tedanje dobe. Toda potem je obtočil nekako ob strani svojih velikih pesniških sodobnikov in tako je ostalo do konca življenja. Pri oseminštidesetih letih je bil sicer sprejet za člana Francoske akademije, toda šele po peti kandidaturi. Poskusil je tudi s kandidaturo za poslanca in za senatorja, a je obakrat pogorel. Zato je zadnjih 15 let preživel v glavnem na svojem družinskem posestvu, osamljen in pogreznjen v svoj pesimistični stoicizem in v skrbi za ženino zdravje. (Reklo »Umakniti se v svoj slonokoščeni stolp«, ki je dandanes v splošni rabi, je prvič uporabil prav za Vignya njegov sodobnik, kritik Sainte-Beuve). Vigny je umrl leta 1863, kmalu za svojo ženo, v Parizu, star 66 let. Njegova najboljša in zanj najbolj značilna zbirka

z naslovom *Usode*, v kateri so zbrane pesmi zadnjih treh desetletij, je izšla šele tri leta po njegovi smrti.

Vigny je bil od vsega začetka v tesnih literarnih in prijateljskih stikih z vodilnimi romantiki. V novi literarni tok je celo prvi vnesel nekaj sestavin, ki so jih potem z velikim uspehom razvili njegovi tovariši. S svojim delom *Peti marec* je po zgledu Walterja Scotta ustvaril prvi zgodovinski roman na francoskem. Prvi je tudi prevajal Shakespeara v izvorni, to je, nepredelani obliki. V pesništvo je uvedel biblijske in zgodovinske snovi. Poleg tega je od vsega začetka razrahljal spono francoskega klasicističnega verza ter v svoje pesništvo vnesel predstavno slikovitost in jezikovno barvitost. Vse to je storil že več let pred Lamartineom, Hugojem, Mériméejem, pa tudi Gautierom in Baudelaierom.

Kljub vsemu pa se poezija Alfreda de Vignya izrazito loči od pisanja vseh drugih francoskih romantikov, tako po snovi kakor po obliki. Vsi francoski romantiki se oblikovno sicer nagibajo k daljšim in celo precej dolgim pesmim; pri Vignyu pa krajših oblik domala sploh ne najdemo. V glavnem gre sploh za kratke pesnitve. Ta oblika je v popolnem skladju s snovjo in pesniškim odnosom do nje. Vigny praktično ne pozna osebnih liričnih pesmi, ki so tako značilne za vse druge romantike. Zanj so tipične kratke pesnitve, ki v prispodobi izražajo to ali ono misel ali moralno spoznanje oziroma zahtevo. Vprašanja, ki jih med drugim obravnava, so: samota, na katero je obsojen genij; stoična resignacija pred svetom; neobčutljivost narave do človeka in človeka do drugih ljudi; zaupanje v prihodnost duha in njegovih stvaritev. Ta zadnja téma je še posebej jasno izražena v kratki simbolni pesnitvi *Steklenica v morju*.

Vodilno misel za to delo najdemo v Vignyjevem dnevniku iz leta 1842; tam si je med drugim zapisal: »Knjiga je steklenica, ki jo vržeš v vodo sredi morja in na katero bi moral napisati: *Ulóvi jo, kdorkoli že si!*« Pesnitev je izšla v Reviji dveh svetov (*Revue des Deux Mondes*) leta 1854. Kot pove njen podnaslov »*Nasvet neznanemu mladeniču*«, naj bi bili verzi nekak javen odgovor na pismo neznanega pesnika, ki ga v svojih ustvarjalnih dvomih sprašuje za svet.

STEKLENICA V MORJU

Nasvet neznanemu mladeniču

- Pogum, mladenič, ki v moj dom pokôja
1. mi pred oči, zastrte s kuto, strt pošiljaš razbolena dela svoja!
Pozabi vse, ki jih je vzela smrt —
Gilberta, Malfilatra, Chattertona;
še sebe, da! pozabi brez pardona,
ves le v prihodnost svojih del zazrt!
  2. Ko zre mornar, da piš ga slépo tira,
da jambori se lomijo na krov,
da znanje morju se zaman upira,

da v dvóboju zmaguje moč valov,
da brez krmila ladja je igrača,
ki morski tok jo lomi in prevrača —
prekriža rôke vdan in brez strahov.

3. Ko gleda gmote vod, ki val jih goni,
prezira jih, ker ve, da so mu v smrt;
in duh nečisti snovi se ukloni
in čuti, da kot ladja sam bo strt. —
V trenutkih takih duh se ne upira,
a mislec, ki ga nosi silna vera,
se dvigne nad stvari, v svoj cilj zazrt.

4. Zvečer mlad kapitan na burnem morju
poskuša vse, da rešil bi ljudi;
ne dvigne jambor se na vsem obzorju;
noč pade; brik zanaša na čeri.
Tedaj se vda; in izroči se Bogu,
ki oblo zemeljsko poganja v krogu
in za tečaje v niču jo drži.

5. Pomoči ni. A svet prejeti mora
naporov dolgih svetli spomenik,
prejeti dnevnik — več opis prostora,
najdražji biser, ki ga nosi brik:
načrt tokov, izdelan med viharjem,
zaris kleči, ki naj bo vsem mornarjem
prihodnjih dni rešitelj in vodnik.

6. In piše: »Danes tok nas slepo žene
k Ognjeni zemlji, tira na čeri.
Smer toka — vzhod. Rešitve ni nobene.
Držati se je severne smeri.
Prilagam dnevnik, skico položaja,
naris ozvezdij Južnega tečaja.
Daj bog, da kdaj priplava do ljudi!«

7. Potem ves tog kot rt zavit v kopreno
meglè, ki straži kléčasti prehod

v ožino Magellana, mrk kot s peno
obliti sivi skladi skalnih gmot —
debelo steklenico si izbere —
medtem ko ladja z divjim tokom dere
in suka se kot lunj v vrtincih vod.

8. Ko v steklenico spravil je písánje,
ji spet začépi motni vrat; pečat
na njem še kaže rdeči grb Champagne
in zlat staniol krasi zelenkast vrat.
In kapitan podoživí na kratko,
kako nekoč ob njej je zbral posadko,
da bi nazdravili zastavi v čast.

9. Zavrli ladjo so v nasprotne sape.
Možje na križih, s čašami v rokàh,
na znak njegov so z glav si sneli kape
in vzkliknili hura! vsi na en mah.
Svečano so vzblestela jadra bela
in plahutáje v daljo izdrhtela
pozdrav domovju v severnih vodàh.

10. Po skupnem vzkliku vsem zamre beseda.
Iz vina sije jim lesk srečnih sanj:
v dnu kupice vsak Francijo zagleda
in ta je zanj vse, kar tam čaka nanj.
Ta zre, kako ga oče hirajoči
v zapečku čaka; drug pri mizi v koči
ob sestri gleda stol pripravljen zanj.

11. Spet drug v Parizu svojo ljubo vidi,
kako s šestilom meri vse počez
in vsa objokana nad zemljevidi
magnetni igli z jeklom moti ples.
Spet tretji zre Marseille: glej, žena bega
in mu moli ovratno ruto z brega
in sploh ne ve, da je zabredla v grez.

12. O, ti, zagledanost neizrekljiva,
šepet srca, ki v nas kot krik zveni,
o, znanost, bajka bajna in varljiva,
čemú nastavljaš toliko pasti?
Čemú v daljavo mamiš nas vsa lepa?
Čemú tvoj up je kot snežena kepa,
ki se v dlaneh nam manjša in topi?

13. Le kje je zdaj teh tristo hrabrih? Sape
in vôle so jih vrgle v kremplje pen.
Na hladnih truplih njih mornarske cape
zdaj Indijancem nosi tok za plen.
Da, častniki, ki sekali so vrveje
in jambore, so potonili prvi —
od tristo mož le še deset imen.

14. Še zadnjič kapitan z očmi objame
čeri, ki je med njimi pot iskal:
že voda pas zaliva mu in rame.
Z desnico, ki v njej zadnjo moč je zbral,
s palúbe ladje, skoraj potopljene,
še steklenico daleč proč zažene
in dnem prihodnjim izroči pozdrav.

15. Smehlja se v mislih, da ta steklenica
ponese duh njegov nazaj v pristan,
da novo zvezdo je v zavest priklical,
da kopnu otok je dodal neznan;
da Bog dopušča morju potopiti
ladjevja, ne pa misli plodovitih,
da smrt po njem zdaj segla bo zaman.

16. Končano je. Zdaj Bog mu stoj ob strani!
Brik je potonil v ocean brez mej.
Valovi od zahoda k vzhodu gnani
pa steklenico gugaljejo kot prej.
Samotna potnica na širnem morju,
vsa krhka in brez cilja na obzorju —
a z barke je in živa vest je v njej.

17. Tok jo je gugal, nosil, premetaval,
mráz ji nadel bel plašč, vkoval jo v led.
Prišel je mrož, jo plašno ovohaval,
odprhal proč in k njej prisôpel spet.
Čakála je poletje, da razklene
oklep ledu, da jo iz ječe njene
popelje spet na sever v topli svet.
18. In neki dan, ko mirno in sanjavo
je zlato sinji Tihi ocean
odseval k soncu tropično bleščavo,
priplula ladja je čez morsko plan.
Opázila je v morju steklenico
— mornarjem sveto — in med govorico
zastavic čoln spustila si ob stran.
19. Vtem strel iz dalje. Znak, ki vsak pozna ga:
Piratka s sužnji! Vidi nas. Beži.
Za njo! Potôpi kletega sovraga!
Potopi gnusne lovce na ljudi!
Fregata čoln nevidno spet pokliče,
ga skrije kakor kenguru mladiče
ter z jadrí in polno paro odbrzi.
20. Spet sama sredi oceana! Pika,
prah, v potujočem pesku izgubljen,
v prostranstvu mimo rta se pomika,
ki ni odkril ga še mornar noben,
in tava, tava v plavanje ukleta
in čuti, da že leto dni se spleta
iz alg okrog vratu ji plašč zelen.
21. Zahodna sapa slednjič jo k obali
Normandije zanese pod večer.
In ribič, sključen na puščobni skali,
vlovi jo v sak — pa se požene v dir,
da najde pravega in mu pokaže,
kaj je ujel in vpraša, kakšne baže
je ta skrivnostni, črni eliksír.

22. Kak eliksir? O, ribič, to je znanje,
to je božanski eliksir duhá,
zaklad razmišljanja, zgoščen v dognanje;
in če v svoj sak ujel bi pest zlata,
ki Mehika si ga iz žil izpira,
in biserov, ki Ceylon jih nabira,
manj vredna tvoja dnina bi bila.
23. Glej, te ljudi! — Vzneseni in otožni.
Nad narodom je nov ponos razlit.
Mogočni, gromki top in zvon pobožni
budita srca in meglita vid.
Ves narod danes v čast junakom znanja
svečanost iz hvaležnosti poklanja:
KOMEMORACIJA — oznanja zid.
24. O, slava! vsem odkritjem o naravi
in o človeku, polnem skritih sil,
odkritjem o vsem Vrednem in o Pravem
in o skrivnostih pesniških meril!
Le kaj zato, če hladen piš prezira
in led sovraštva plovbo nam ovira?
Hrast veličine raste *iz gomil*.
25. To je, o, misleci, drevo, ki vabi,
svetilnik vaš, prižgan za vse ljudi.
Le plujte, brez skrbi, da val ugrabi
vam kak zaklad, ki ga vaš grb krasi,
to steklenico sredi oceana.
In ponovite željo kapitana:
»Daj Bog, da kdaj priplava do ljudi!«
26. Bog močni, pravi Bog, je Bog odkritij.
Tros znanja, ki nam v duše je vsejan,
gojimo v brazdah misli plodovitih,
potem pa sad, tak kot zagleda dan,
še ves zamaknjen v vonj samote svete,
vrzimo v mórje množice neštete —
in božji prst popelje ga v pristan.